

Η Σιωπηλή Προσευχητική Υπέρβαση της «Κοινωνίας του Θεάματος» [1]

Ορθοδοξία / Θρησκευτική Ζωή

Δημήτριος Λυκούδης, Θεολόγος - Φιλολόγος, ΜΑ. Χρ. Αγωγής και Ποιμαντικής

Η φράση του Perniola στο τελευταίο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα ότι «η φαινομενικότητα κινδυνεύει να επεκταθεί τόσο ώστε να καλύψει το "Είναι"»[1], συνετάραξε τα δεδομένα της φαινομενικής πραγματικότητας της "Κοινωνίας του Θεάματος". Ο Perniola εστιάζει τις παρατηρήσεις του γύρω από την έννοια του «ομοιοματικού φαινομένου»[2], υποστηρίζοντας ότι το τελευταίο, επειδή δεν εντάσσεται στο ίδιο το "Είναι", βρίσκεται σε μια αέναη πορεία και αναζήτηση ανάμεσα στο "Είναι" και στο "τίποτα"[3]. Ο άνθρωπος αδυνατεί να παρακολουθήσει αυτή την επέκταση της φαινομενικότητας, γιατί ταυτόχρονα αποδεικνύεται ότι αδυνατεί πρωτίστως να αντιληφθεί την ψευδεπίφαση του φαινομένου, την έντεχνη «απόκρυψη του γεγονότος ότι η φαινομενικότητα έχει αποκρύψει το "Είναι", είναι με άλλα λόγια απόκρυψη μιας απόκρυψης»[4].

Χωρίς υπερβολή, η επέκταση της φαινομενικότητας καταργεί την ίδια την κριτική ικανότητα του ανθρώπου, τη δυνατότητα της διάκρισης και θέασης της επίπλαστης παρουσίας της. Κατά συνέπεια, το φαινόμενο «δοξάζεται ως "Είναι"»[5], το ομοίωμα λαμβάνει τη θέση του πρωτοτύπου, το φαινομενικό προωθείται ως πραγματικό και παράλληλα αυτοδεσμεύει και αυτοκαταργεί τη δυνατότητα θέασης και βιωματικής σύμπραξης στην αποκαλυπτική έκφασή του. Ο Perniola τονίζει χαρακτηριστικά: «Το ομοίωμα δεν είναι ούτε αγία εικόνα, ούτε όραμα. Δεν έχει μία σχέση ταυτότητας με το πρωτότυπο, με το πρότυπο, ούτε συνεπάγεται τη συντριβή όλων των επιφάσεων και την αποκάλυψη μιας καθαρής ουσιαστικής αλήθειας.

Το ομοίωμα είναι μια εικόνα χωρίς πρωτότυπο, εικόνα κάποιου πράγματος που δεν υπάρχει. Εικονολάτρες και εικονοπλάστες το θεωρούν σχεδόν συνώνυμο του ειδώλου και ως τέτοιο "prope nihil" σχεδόν τίποτε»[6]. Παρουσιάζει δηλαδή, όχι την αλήθεια καθεαυτή, αλλά "ομοίωμα" της αλήθειας ή καλύτερα τη "φαινομενική" αλήθεια χωρίς οντολογικό περιεχόμενο. Με άλλα λόγια, το θέαμα υπάρχει ως καθαρή εξωτερικότητα και ταυτόχρονα αναδύεται ως βαρύνουσα αλήθεια, που όμως δεν περιλαμβάνει "υπόσταση", αλλά περιορίζεται στην κάλπικη έκδοση της φαινομενικότητας της αλήθειας.

Έτσι, αμαυρώνεται ή και εξαλείφεται παντελώς η ανθρώπινη δυνατότητα της διάκρισης ανάμεσα στο αναγκαίο και στο περιττό, στο αληθινό και στο ψεύτικο, στο φανταστικό και πραγματικό. Το θέαμα καλλιεργείται στους κόλπους και

αρμούς μιας κοινωνίας, η οποία, όχι μόνο αναζητά να χαράξει και να οριοθετήσει τον προσδιορισμό της, αλλά και "αναπαύεται" εφησυχασμένη σε μια συνειδητά φανταστική διάσταση της φαινομενικής πραγματικότητας. Αυτό είναι και το πραγματικό περιεχόμενο της "Θεαματικής Κοινωνίας". Προωθεί την προβολή ενός κάλπικου φαινομένου, ένα αλλότριο και οξύμωρο προς το πρότυπο και αρχέγονό του και μέσω αυτού ή καλύτερα εξαιτίας αυτού, εξαιτίας δηλαδή της παρωχημένης, όπως παρουσιάζεται, πραγματικότητάς του εδραιώνει την κυριαρχία του "θεάματος" στη σημερινή πραγματικότητα.

Και συνεχίζει ο Perniola: «Το θέαμα της εποχής είναι μια σκηνοθεσία στερημένη από οντολογική αξία [...] Σε αντίθεση, το προφητικό όραμα είναι ουσιαστικά εσχατολογικό και μεσσιανικό. Διεκδικεί το επικείμενο ενός "δέοντος γενέσθαι", που φωτίζει και αποκαλύπτει το υπέρτατο πεπρωμένο της ανθρωπότητας και αναγγέλλει την έλευση μιας έσχατης εποχής σωτηρίας και την εγκαθίδρυση του βασιλείου του Θεού στη γη»[7]. Υποστηρίζει δηλαδή, ότι το θέαμα επειδή αυτούσιο αδυνατεί να θεαθεί και να κατανοήσει τη δυνατότητα μεταφυσικής αναγωγής και προσέγγισης Θεού και ανθρώπινου, την αυτοκαταργεί.

Έτσι, στα πλαίσια της "Θεαματικής Κοινωνίας", τέχνη, πολιτιστική παράδοση, συμφέρον, χρήσιμο, απαραίτητο, αναγκαίο, περιττό, αλληλοσυγχωνεύονται και οδηγούν στο μηδενισμό, παραμερίζοντας κριτήρια, ηθικούς φραγμούς και λειτουργική λογική. "Φετιχισμός" και "ναρκισσισμός" αποποιούνται τον αυτοπροσδιορισμό τους και τη σημασιολογία τους και καταντούν ισοδύναμοι στα φαινομενικά πλαίσια της ιδιοπροσωπίας τους.

Γίνεται λοιπόν κατανοητό, ότι η "Θεαματική Κοινωνία" στην προσπάθειά της να εδραιωθεί και να διατηρηθεί ως κοινωνία "θεαματική", εισήγαγε το ομοίωμα - είδωλο του φαινομένου και το αντικατέστησε στη θέση του πραγματικού. Η αδυναμία της να οδηγηθεί στο αρχέτυπο και στην "ουσία" των όντων καλύφθηκε με τησχάση και τη διάσταση που επέφερε μεταξύ του ανθρώπου και του εαυτού του. Όμως, αυτή ησχάση δεν είναι οντολογική. Πρόκειται για διακοπή της σύμπραξης του ανθρώπου με το ψευδοείδωλό του, με την κάλπικη δηλαδή "ταυτότητα" του εαυτού του, που το θέαμα μέσω της διαφήμισης προωθεί. Η διακοπή της κοινωνίας του υποκειμένου με τη συνείδησή του δεν αποτελεί διάσταση ουσίας, καθώς το ίδιο το υποκείμενο εδράζεται με ασφαλώς αλλοτριωμένη λειτουργική διάκριση στο χώρο του "θεάματος", στη χώρα της φαινομενικής αλήθειας και της επίπλαστης πραγματικότητας.

[Συνεχίζεται]

Παραπομπές:

1.Perniola Mario, Η Κοινωνία των Ομοιωμάτων, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1991, σελ. 69. Σχετικά με την "Κοινωνία του θεάματος" βλ., Debord Guy, Η Κοινωνία του θεάματος, Διεθνής Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2000, Postman N., Amousing Ourselves to Death, Discourse in the Age of the Show Business, Penguin Books, New York 1985.

2.Γαϊτάνη Βασιλείου, Homo mediator and homo theologicus, Γρηγόρη, Αθήνα 2008, σελ. 281.

3.Αυτόθι, σελ. 281.

4.Αυτόθι, σελ. 282.

5.Αυτόθι, σελ. 282.

6.Perniola M., Η Κοινωνία των Ομοιωμάτων, σελ. 130.

7.Αυτόθι, σελ. 126.

<http://bit.ly/GAMayq>